

Sociološko nasleđe Vojina Milića - 100 godina od rođenja

Autori: Manić, Željka & Mirkov, Anđelka

Zbornik radova *Sociološko nasleđe Vojina Milića – 100 godina od rođenja* nastao je na bazi jednog dela prezentacija sa istoimenog skupa održanog 17. septembra 2022. godine na Filozofskom fakultetu u Beogradu. *Institut za sociološka istraživanja* organizovao je ovaj naučni skup kategorisan kao “skup od nacionalnog značaja” kako bi odao počast i podsetio nas na jednog od najznačajnijih naučnika iz društveno-humanističkih oblasti sa postjugoslovenskih prostora. Međutim, svako ko je upoznat sa likom i delom ovog naučnika može da postavi pitanje zbog čega ovaj nacionalni skup nije imao širi, međunarodni značaj, kakav nasleđe Vojina Milića zaslužuje? Zbornik je usledio nekoliko meseci nakon konferencije koja je okupila naučnike i univerzitetske radnike različitih profila i interesovanja, koje je povezalo interesovanje za rad Vojina Milića. Donekle očekivano, najveći deo učesnika bili su sociolozi, ali pomalo neočekivano, među zvanicama i učesnicima ovog nacionalnog skupa nije se našao niko sa Pravnog fakulteta na kom je Vojin Milić odbranio doktorsku disertaciju, kao ni sa većine drugih odeljenja Filozofskog fakulteta. Donekle neočekivano u kontekstu pristupa samog Milića koji je povezivao discipline, skup njemu posvećen bio je disciplinarno gledajući, prilično homogen.

Pored toga što je široj akademskoj javnosti danas najpoznatiji kao utemeljivač sociologije u periodu SFRJ na Filozofskom fakultetu u Beogradu i kao deo redova Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, danas deluje podjednako potrebno i uputno podsetiti na činjenicu da je primarna naučna disciplina ovog velikog naučnika bila filozofija, a da je njegov pristup bio orijentisan kritički. Premda danas uglavnom definisan kao sociolog i šire poznat kao utemeljivač sociologije na našim prostorima, danas deluje relevantno podsetiti i na činjenicu da je Milić doktorirao 1958. godine na temu *Metodološki problemi u sociološkom istraživanju* na Pravnom fakultetu u Beogradu, kao i da dobar deo istraživačkih radova koje je kasnije predstavlja analize međunarodnih i nacionalnih regulatornih okvira za naučnoistraživački rad. Njegovo stvaralaštvo odisalo je *interdisciplinarnošću* i *transdisciplinarnim* nastojanjima koja su vođenja vrhunskim naučnim principom *celovitosti* nauke, koja su u srpskim naučnim okvirima danas, po svemu sudeći, svojevrsni oblik blasfemije.

Struktura zbornika prati strukturu programa konferencije baziranu na jednostavnoj klasifikaciji stvaralačkog nasleđa koje je Milić ostavio za sobom, koje se grubo se može podeliti na sociološku teoriju, metodologiju naučnih istraživanja u oblasti društvenih nauka i humanistike, kao i sociologiju znanja i nauke. Ove tri oblasti ni u kom slučaju ne pokrivaju sve disciplinary i tematske oblasti u kojima je Milić delovao: pored filozofije i prava u kojima je stekao svoje diplome i sociologije u kojoj je delovao veći deo svog profesionalnog života, Vojin Milić je bio prilično strastveno posvećen pitanjima koja danas spadaju u domen studija naučne politike, odnosno uslova i zakonitosti razvoja i rasta naučne produkcije, ali i pitanju internacionalizacije provincijalnih naučnika kako društvenih, tako i prirodnih nauka.¹ Takođe, Milić se bavio i marksističkom teorijom, ali u relativno manjem obimu.

Struktura priloga u zborniku koja, kao što je prethodno napomenuto, prati osnovne disciplinarnosti oblasti u kojima je Milić delovao, sastoji se iz tri celine. Prvi segment knjige, koji se sastoji iz priloga koje je napisalo troje autora, nosi podnaslov Sociološka teorija. Kao što i samo ime podnaslova zbornika kaže, *Aleksandra Marković, Andrej Kubiček i Dragana Grundogan* bavili su se razradom dveju tema kojima je Milić dao značajan doprinos, a to su teorija društvene strukture, odnosno *klasne teorije* sa jedne strane, a sa druge strane je tema obrazovne segregacije, odnosno *horizontalnih nejednakosti u visokoobrazovnom sistemu*. Sva tri autora prvog segmenta ove zbirke priloga su istraživači mlađe generacije, a njihovi radovi predstavljaju svojevrsnu aktuelizaciju važnih socioloških oblasti koja je inspirisana Milićevim radom.

Drugi segment zbornika, Metodologija socioloških istraživanja, okupio je autore koji se u svom radu fokusiraju na metodološku problematiku. U skladu sa tim, *Jasmina Petrović* bavila se „Stvaranjem kredibilne iskustvene evidencije za sociološka istraživanja“, odnosno „doprinosom Vojina Milića razvoju metodoloških načela i istraživačke prakse“, dok je profesor metodologije *Vladimir Ilić* predstavio „Milićevo shvatanje komplementarnosti i triangulacije kod kombinovanih (mixed methods) istraživanja“. Rad *Nemanje Zvijeri* na temu upotrebe vizuelnih metoda u sociologiji, kojima se Milić nije preterano bavio, razmatra mogućnost njihove upotrebe u budućnosti, inspirisan svojevrsnim pokušajem misaonog eksperimenta na temu kako bi se vizuelne istraživačke metode uklopile u Milićeva metodološka načela.

Zbornik zatvara objedinjujuće poglavlje Sociologija saznanja i sociologija nauke. Značaj ove dve disciplinarnosti oblasti za nauku i njenu budućnost nema potrebe ovde posebno obrazlagati. Osim, izuzetno je važno napomenuti da su u našoj lokalnoj i

¹ Kao jedan od primera Milićevih radova koji zavređuju pažnju i danas na temu analiza naučne produkcije u oblasti prirodnih nauka možemo izdvojiti rad: *Dokorati u obrazovanju i obnavljanju naučnog osoblja: prirodne, tehničke i medicinske nauke SFR Jugoslavije: 1955-1959, 1970-1974*, Beograd: Sociološko društvo Srbije, 1982.

regionalnoj naučnoj produkciji u sklopu društveno-humanističkih nauka to zapostavljene discipline, odnosno sociološke podoblasti. Ovaj segment zborika sastoji se od čak četiri poglavlja. Prvo je napisao profesor Filozofskog fakulteta u Beogradu *Jovo Bakić* na temu kako se Milićev pristup *kritici ideologije* može primeniti na savremeni društveni i politički život Srbije, odnosno na njegov konzervativni, reakcionarni, neo-tradicionalni, ili bolje rečeno anti-modernistički, anti-prosvetiteljski i anti-progresivistički deo. *Jelena Pešić*, docentkinja na Odeljenju za sociologiju istog fakulteta, napisala je rad na temu „Doprinos Vojina Milića proučavanju globalnih nejednakosti u proizvodnji znanja: teorijsko razmatranje upotrebe konceptualnog para *središte-periferija* u proučavanju organizacije nauke“.

Primenu koncepta *središte periferija* i teze o zavisnom razvoju naučne produkcije malih, perifernih zemalja na analizu pretpostavki prema kojima takve zemlje oblikuju i mogu u budućnosti nastojati da promene svoje naučnoistraživačke politike, demonstrirala je *Sanja Petkovska*, naučna saradnica na Institutu za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu u prilogu koji nosi naziv „Proučavanje naučnoistraživačke politike perifernih zemalja u radu Vojina Milića“. Prilog *Željke Manić*, docentkinje na Odeljenju za sociologiju Filozofskog fakulteta koja se profilisala u oblasti metodologije socioloških istraživanja, zatvara ovaj zbornik radova predstavljanjem rezultata istraživanja „Milićevog doprinosa naukometriji“. Ovaj prilog za cilj je imao da analizira Milićev doprinos naukometriji, bibliometriji i prosopografiji, koja se bazira na „istraživanju biografskih podataka o pojedincima i društvenim grupama, koje su se istakle u određenoj oblasti značajnim doprinosima“ (str. 141).

Pored nesumljivog značaja ovog zbornika i njegovih jasnih prednosti, postoje i određene slabosti na koje je uputno ukazati. Dve uočljive slabosti ovog zbornika jesu *generički podnaslovi* i prevelika odabranih autora heterogenost u pristupima Milićevom nasleđu, što u krajnjem ishodu ne govori mnogo ni o složenosti, a ni o kvalitetima njihovih napora da Milićev rad ponovo oživi i bude uključen u proučavanje aktuelnih sociojalno-političkih transformacija postjugoslovenskih tranzicija u većoj meri nego što je bio do sada. Naučni prilozi uvršteni u ovaj zbornik mogu se grubo podeliti u tri grupe radova: 1) radovi koji za cilj imaju analizu nekog segmenta Milićeve naučne produkcije; 2) radovi kojima je skup poslužio kao povod da prezentuju svoje radove koji se na nekom nivou mogu povezati sa Milićevim akademskim delovanjem i njegovim akademskim opusom; 3) radovi koji ne samo da predstavljaju prikaz i analizu nekog segmenta Milićeve naučne produkcije, već nam daju smernice kako se neslede koje je on za sobom ostavio, kako epistemološko, tako i metodološko, može dalje razvijati, daljim osmišljavanjem budućih kreativnih istraživačkih projekata koji će se bazirati na pristupu *kritičke teorije društva* za koju je i sam Milić bio duboko opredeljen tokom čitavog profesionalnog života i razvoja. U oživljavanju *kritičkog pristupa društvenoj analizi*, pomalo posustalog u lokalnim društveno-humanističkim naukama, leži

neosporan i veliki značaj kako skupa, tako i ovog zbornika: jer činjenica je da u odnosu na intenzivan i bogat razvoj *kritičke teorije društva* na međunarodnoj akademskoj sceni, Srbija daleko i duboko zaostaje za svetom. Možda je to zaostajanje u praktikovanju kritičke analize za svetom svojevrsan uzrok ali i posledica ignorisanja Milićevog naučnog značaja u srpskim akademskim krugovima i negranja njegovih neospornih, regionalnih doprinosa. Kako urednice zbornika navode u uvodnom obraćanju čitaocima, „značaj Milićevog stvaralaštva uveliko je priznat u domaćoj sociologiji“ (str. 7). Dakle, objavljivanje ovog zbornika je dobar korak da se Milićev uticaj na savremene društvene nauke reaktualizuje i proširi.

Premda je tokom samog skupa pokrenuto pitanje u kojoj meri je Milićev značaj potisnut namernim ignorisanjem, daleko važnije pitanje za savremenu srpsku akademsku zajednicu čini se da je: da li je upravo to lokalno umanjivanje značaja jedan od ključnih uzroka da Milićev rad ne bude prepoznatljiviji i citiraniji na međunarodnom planu, kako savremenom, tako i posmatrano sto godina unazad? Ovaj veliki naučnik sa naših prostora daleko veću i širu, kako lokalnu, tako i globalnu priznatost i prepoznatost i danas svakako zaslužuje, jer je po značaju i tokom vremena u kom je delovao daleko nadilazio, ne samo jugoslovenske, nego i šire, regionalne okvire.

*Dr Sanja Petkovska**

* Naučna saradnica, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, Srbija.
E-mail: sanjalicica@gmail.com